# رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی با خطرپذیری در دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی تهران

هانیه‌السادات باقری یزدی*

***طرح مسئله:*** *در این مقاله به بررسی رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی با خطرپذیری در دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی تهران در سال ۱۳۸۹، پرداخته شده است.*

***روش:*** *مطالعهٔ حاضر، مطالعه‌ای میدانی و توصیفی از نوع همبستگی است. ابزارهای مطالعه، پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی (اونیکس و بولن، ۲۰۰۰)، و خطرپذیری نوجوانان ایرانی (زاده محمدی و احمدآبادی، ۱۳۸۷)، بود. نمونهٔ مورد مطالعه، ۳۷۲ نفر از دانشجویان خوابگاهی دانشگاه علامه طباطبایی شهرتهران که به صورت تصادفی انتخاب گردیدند تشکیل دادند. داده‌های این مطالعه با استفاده از SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.*

***یافته‌ها:*** *یافته‌ها نشان داد که همبستگی معنی‌دار منفی بین سرمایهٔ اجتماعی با خطرپذیری در افراد مورد مطالعه وجود دارد. میانگین نمرات دختران، افراد متأهل و شاغل در پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی، به طور معنی‌داری بیش از سایر گروه‌ها بود، برعکس میانگین نمرهٔ پسران، افراد مجرد و بیکار در پرسش‌نامهٔ خطرپذیری به طور معنی‌داری بیش از گروه‌های دیگر بوده است.*

***نتایج:*** *وجود ارتباط بین سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری، مسئولیت متولیان سلامت جامعه و دانشگاه‌ها را در زمینهٔ برنامه ریزی‌های اصولی پیشگیرانه و حمایتی مؤثر و مناسب در جهت ارتقاء سطح سلامت اجتماعی افراد جامعه و به ویژه دانشجویان، نمایان می‌سازد.*

***کلید واژه‌ها: خطرپذیری، دانشجویان، دانشگاه علامه طباطبایی تهران، سرمایهٔ اجتماعی.***

***تاریخ دریافت:*** ۸۸/۰۴/۰۳ ***تاریخ پذیرش:*** ۹۰/۰۲/۰۷

* کارشناس ارشد مشاورهٔ مدرسه، دانشگاه علامه طباطبایی تهران <sabagheri@yahoo.com>



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

**مقدمه**

یکی از اهداف مهم برنامه‌های توسعهٔ هر کشور، کاهش آسیب‌های اجتماعی است که تحقق و دست یابی به این هدف، نیازمند شناخت عوامل مؤثر ایجاد آن در جامعه می‌باشد. امروزه محققین سرمایهٔ اجتماعی را یکی از عوامل زمینه‌ساز و مؤثر در سلامت اجتماعی و کاهش خطرپذیری در جامعه می‌دانند (Curran, 2007).

دانشجویان در یک جامعه، قشر وسیعی از جمعیت فعال یک کشور را تشکیل می‌دهند، که عوامل متعددی همچون محرک‌های درونی و عوامل تنش زای بیرونی، می‌تواند سلامت اجتماعی و روانی آن‌ها را به خطر اندازد و در معرض انواع آسیب‌های اجتماعی و خطرپذیری قرار دهد(مونک، ۱۹۹۹؛ به نقل از سهرابی، ۱۳۸۶: ۵).

تلاش‌های زیادی در کشورهای جهان به منظور شناخت عوامل محیطی و فردی، زمینه‌ساز خطرپذیری انجام گرفته است. از جمله این تلاش‌ها، توجه به بعد اجتماعی سلامت است که با مطالعه «سرمایهٔ اجتماعی» امکان‌پذیر می‌باشد. سرمایهٔ اجتماعی، حاصل پدیده‌هایی همچون اعتماد متقابل، تعامل اجتماعی متقابل، گروه‌های اجتماعی، احساس هویت جمعی، احساس وجود تصویری مشترک از آینده و کار گروهی می‌باشد که با تعاملات مؤثر بین فردی و گروهی، می‌توان زمینه‌های پیشگیری از خطرپذیری و بسیاری از آسیب‌های اجتماعی همچون خشونت، مصرف مواد مخدر، الکل و رفتارهای جنسی پرخطر را فراهم آورد (Cullen & Whiteford, 2001).

بررسی‌ها نشان داده‌اند که دسترسی جوانان و نوجوانان به سرمایهٔ اجتماعی می‌تواند، زمینهٔ کاهش مشکلات اجتماعی و رفتاری را سبب گردد، لذا با فراهم آوردن زمینهٔ تعاملات اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی و کار تیمی می‌توان از میزان آسیب‌های اجتماعی و خطر پذیری در آنان کاست و موجبات پیشرفت تحصیلی و ارتقاء سلامت آن‌ها را فراهم آورد (Kreuter & Lezin, 2002).

مطالعهٔ بررسی رابطهٔ بین سرمایهٔ اجتماعی و سوءمصرف مواد در دانش آموزان دبیرستانی شهر میدوسترن آمریکا، نشان داد که بین دسترسی به سرمایهٔ اجتماعی و ابعاد آن



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

و سوء مصرف مواد در دانش آموزان مورد مطالعه، ارتباط معنی‌دار و منفی وجود دارد. بدین معنی که هر چه ارتباطات و تعاملات بین فردی مؤثر و مناسبی بین دانش آموزان وجود داشته باشد احتمال گرایش به سوی رفتارهای پرخطر و آسیب‌های اجتماعی کم‌تر خواهد بود. بالعکس عدم وجود تعاملات مؤثر بین جوانان و نوجوانان می‌تواند آن‌ها را به سمت مواد مخدر، خشونت، و رفتارهای جنسی آسیب‌زا سوق دهد (Curran, 2007).

در بررسی پیشینهٔ ادبیات تحقیق، مطالعه‌ای با عنوان این پژوهش در مجلات داخلی گزارش نشده بود. لذا این مطالعه درصدد است موضوع رابطهٔ بین سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری را در دانشجویان مورد مطالعه قرار دهد. مقالهٔ حاضر، حاصل پژوهشی است که با پذیرش اهمیت سرمایهٔ اجتماعی و باور به رابطهٔ نزدیک آن با کاهش رفتارهای پرخطر و خطرپذیری، به مطالعهٔ رابطهٔ این دو متغیر در دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی تهران پرداخته و این فرضیه را مورد آزمون قرار داده است که رابطهٔ معنی‌داری بین سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری در دانشجویان مورد مطالعه وجود دارد.

## ۱) چارچوب نظری

امروزه در کنار سرمایه‌های انسانی و اقتصادی، سرمایهٔ دیگری به نام سرمایهٔ اجتماعی مورد توجه دانشمندان علوم اجتماعی و انسانی قرار گرفته است. سرمایهٔ اجتماعی یا بعد معنوی و اجتماعی سلامت یک جامعه، بعدی است که می‌تواند از طریق تشویق افراد به همکاری و مشارکت در تعاملات اجتماعی، به حل آسیب‌های اجتماعی جامعه کمک کند و حرکت جامعه به سوی رشد وتوسعهٔ اقتصادی، سیاسی وفرهنگی را امکان پذیر سازد (الوانی و سیدنقوی، ۱۳۸۱).

امروزه سرمایهٔ اجتماعی، نقش بسیار مهم‌تری از سرمایهٔ فیزیکی و انسانی در جوامع ایفا نموده و بدون وجود سرمایهٔ اجتماعی، سایر سرمایه‌ها اثربخشی خود را از دست می‌دهند و پیمودن راه‌های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی دشوار می‌گردد (بیکر، ۱۳۸۲).



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

نظریه پردازان علوم اجتماعی، تعاریف متفاوتی را از سرمایهٔ اجتماعی ارائـه نمـوده‌انـد. پاتنام، سرمایهٔ اجتماعی را شامل شبکه‌هـای اجتمـاعی، ارتبـاط متقابـل، اعتمـاد و قابلیـت اطمینان می‌داند که می‌توانند با ایجاد و تسهیل امکانات هماهنگ، کارآیی جامعـه را بهبـود بخشند. کلمن، آن را تسهیل کنندهٔ کنش‌هـای فـردی و جمعـی درون جامعـه، و فوکویامـا، توانایی‌های افراد جامعه برای کار کردن افراد بـا یکـدیگر بـه منظـور دسـتیابی بـه اهـداف مشترک می‌داند (Coleman, 1990; Fukuyama, 1995; Putnam, 2002).

پاتنـام (۲۰۰۲)، سـرمایهٔ اجتمـاعی را بـه چهـار دسـتهٔ سـرمایهٔ اجتمـاعی رسـمی و غیررسمی[1]، متراکم و غیرمتراکم[2]، درون نگر و بـرون نگـر[3] و گسـسته و پیوسـته[4]، تقـسیم می‌کند و اعتقاد دارد که این انواع مختلف سرمایهٔ اجتماعی دارای تمایزات منحصر به فـرد نیستند، بلکه مکمل یکدیگرند.

بانک جهانی و مؤسسهٔ همکاری اقتصادی و توسعه، سرمایهٔ اجتماعی را شبکه‌هـایی بـا ویژگی‌های مشابه، ارزش‌ها و تسهیل کنندهٔ مشارکت بین گروه‌ها مـی‌داننـد. آن‌هـا سـرمایهٔ اجتماعی را به مؤسسات، ارتباطات، و نرم‌هایی کـه کمیـت و کیفیـت تعـاملات اجتمـاعی جامعه را شکل می‌دهند مرتبط می‌دانند (Cullen & Whiteford, 2001).

ناهاپیت و گوشال، ابعاد زیر را برای سرمایهٔ اجتماعی مطرح نموده‌اند:

۱- **بعد ساختاری**: شامل پیوندهای ساختاری، فعالیت‌ها و نحوهٔ سازمان‌دهی کـار گروهـی در جامعه می‌گردد.

۲- **بعد ارتباطی**: به تعاملات وارتباط اعضاء در درون یک گروه و بیرون گروه اشاره دارد. در این بعد شاخص‌هایی نظیر اعتماد و ارتباط متقابل مطرح است.

۳- **بعد شناختی**: در رابطه با مشارکت، اعتماد، نگرش‌ها و تعهـدات موجـود در مجموعـه بوده و محور آن، شناخت است که با استفاده از زبان مشترک، بینش مشترکی از اهداف و ارزش‌ها را برای اعضای شبکه فراهم می‌نماید (Nahapiet & Ghoshal, 1998).

1- formal and informal
2- thick and thin
3- in ward and out ward
4- bridging and bonding



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

نظریه پردازان روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و بهداشت، عوامل متعددی را برای خطرپـذیری جوانان و نوجوانان مطرح نموده‌اند. گروهی ویژگی‌های شخـصیتی(Hawkins & Weis, 1985)، گروهی شناخت‌ها و باورها (Sheppard, Hartwick & Warshaw, 1998) وگروهی دیگـر یادگیری مشاهده‌ای را به عنوان عوامل مستعد کننده و آشـکار سـاز خطرپـذیری در آن‌هـا مطرح نموده‌اند (Bandura, 1986).

خطرپذیری به رفتارهایی همچون سیگارکشیدن، مصرف مواد مخـدر، الکـل، رانـندگی خطرناک و فعالیت جنسی زودهنگام گفته می‌شود که احتمـال پیامـدهای منفـی و مخـرب جسمی، روان شناختی و اجتماعی را در فرد افزایش دهد. خطرپذیری عـلاوه بـر ایـن کـه انجام رفتارهای پرخطر را در برمی گیرد، به آسیب پذیری و در معرض خطر بودن از سوی محیط و نزدیکان و نیز گرایش‌ها، تمایلات و باورهای نادرست و تهدید کنندهٔ فرد در مورد رفتارهای پرخطر اشاره دارد (زاده محمدی و احمدآبادی، ۱۳۸۷).

گروهی تأثیرسرمایهٔ اجتماعی بر خانواده و جامعه را دلیل کاهش جـرم، مـصرف مـواد مخدر و رفتارهای پرخطر دانسته و گروهـی دیگـر، اعتمـاد متقابـل و ارتباطـات ناشـی از سرمایهٔ اجتماعی در گروه‌ها را عامل تثبیت و علاقمندی نوجوانان به هم‌نوایی با هنجارهای جامعه می‌دانند (Lederman, Loayza & Menendes , 1999).

سرمایهٔ اجتماعی اثرات قابل توجهی بر کـاهش میـزان جـرم (هـالپرن، ۱۹۹۹؛ پوتنـام، ۲۰۰۰)، کاهش اضطراب و بیماری‌های روانی (ویلکینسون، ۱۹۹۶)، کـاهش کـودک آزاری (کوت و هیلی، ۲۰۰۱) وکاهش خشونت، سوء مصرف مواد و الکل (فورستنبرگ و هـوگز، ۱۹۹۵) بوده است. عوامل متعددی همچون سلامتی، باسوادی، داشتن شـغل و تاهـل نقـش مثبت و سازنده‌ای در سرمایهٔ اجتماعی داشته و موجبات اعتماد و مشارکت بیش‌تر فـرد در جامعه را فراهم می‌آورند (Woolcock, 2001; Elliot, 2001).

بررسی‌های انجام گرفته در ایران بـه ارتبـاط بـین سـرمایهٔ اجتمـاعی و جـرم (چلبـی، ۱۳۸۴)، سرمایهٔ اجتماعی و بزهکاری(علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۸۷)، سرمایهٔ اجتماعی و



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

تعارضات کارکردی (آیباغی اصفهانی، ۱۳۸۷)، سرمایهٔ اجتماعی و کارآفرینی سازمانی (آشنا، ۱۳۸۴) و سرمایهٔ اجتماعی و فقر (شادی طلب و حجتی کرمانی) پرداخته‌اند.

اونیکس و بولن(۲۰۰۰)، در بررسی سرمایهٔ اجتماعی در ۵ ایالت استرالیا، ۱۲۱۱ نفر از ساکنین ۱۸ تا ۶۵ سال شهری، روستایی و حاشیهٔ شهر انجام دادند نشان داد که بین نواحی مورد مطالعه از نظر سرمایهٔ اجتماعی، تفاوت معنی‌دار وجود دارد. بعد ارتباطی سرمایهٔ اجتماعی در مناطق روستایی و شهری سیدنی به‌طور معنی‌داری بالاتر از حاشیهٔ شهرها بوده و نسبت به دیگر ابعاد سرمایهٔ اجتماعی، تأثیرپذیری بیش‌تری بر سرمایهٔ اجتماعی داشته است. بعد شناختی و ساختاری سرمایهٔ اجتماعی در مناطق شهری سیدنی به طور معنی‌داری بیش از دیگر مناطق مورد مطالعه بوده است. از لحاظ عوامل دموگرافیک هر چند میانگین نمرهٔ سرمایهٔ اجتماعی زنان مورد مطالعه، بیش از میانگین مردان بوده لیکن تفاوت معنی‌داری بین میانگین نمرات آن‌ها وجود نداشته است. میانگین نمرات افراد متأهل و افراد دارای درآمد بالا در پرسش‌نامهٔ مورد استفاده، به طور معنی‌داری بیش از دیگر گروه‌ها بوده است. سن و ازدواج، عوامل تعیین کنندهٔ ارتقاء سطح سرمایهٔ اجتماعی در نمونهٔ مورد مطالعه بوده است. بررسی روایی و پایایی پرسش‌نامهٔ مورد استفاده، آن را ابزاری مناسب جهت تعیین وضعیت سرمایهٔ اجتماعی در جامعهٔ استرالیا دانسته که می‌تواند به عنوان شاخص اجتماعی سلامت، مورد استفاده قرار گیرد(Onyx & Bullen, 2000).

علیوردی‌نیا و همکاران (۱۳۸۷)، در پژوهشی تحت عنوان «نقش سرمایهٔ اجتماعی خانواده و بزهکاری» رابطهٔ بین سرمایهٔ اجتماعی و بزهکاری را در خانواده مورد مطالعه و بر اساس تحلیل رگرسیونی دریافتند متغیرهای ارتباطی و شناختی سرمایهٔ اجتماعی، بیش‌ترین تأثیر را برکاهش بزهکاری در پسران دارد، در حالی که بعد ساختاری سرمایهٔ اجتماعی بیش‌ترین تأثیر را بر کاهش بزهکاری دختران داشته است. این بررسی نشان داد وجود تعاملات در درون خانواده و حضور مؤثر والدین، می‌تواند تأثیر معنی‌داری را بر بزهکاری و کاهش آن در جامعه داشته باشد.



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

باریکانی (۱۳۸۷)، دربررسی خود تحت عنوان «رفتارهای پرخطر در نوجوانان مدارس راهنمایی و دبیرستانی شهر تهران»، ۷۰۰ دانش آموز پسر و دختر را مورد بررسی قرار داد. نتایج نشان داد که دانش آموزان دبیرستانی نسبت به دانش آموزان راهنمایی از خطرپذیری بالاتری برخوردار بوده و بروز رفتارهای پرخطر جنسی، مصرف سیگار و تنباکو، الکل و مواد مخدر با بالارفتن سن افزایش داشته است.

زاده‌محمدی و احمدآبادی (۱۳۸۷)، در بررسی خود به منظور مطالعهٔ «هم وقوعی رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان دبیرستان‌های شهر تهران»، ۸۰۷ دانش آموز را با مقیاس خطرپذیری نوجوانان مورد بررسی قرار دادند. نتایج بررسی نشان داد اولاً بین تمامی رفتارهای پرخطر (رانندگی خطرناک، الکل، سیگار، موادمخدر، خشونت و خطرپذیری جنسی)، رابطهٔ مثبت و معنی‌داری وجود دارد، ثانیاً، الکل، مواد مخدر و داروهای روان گردان ورفتارهای پرخطرجنسی به همراه جنسیت پسر و درآمد پایین خانواده، بیش‌ترین واریانس خطرپذیری را در نوجوانان تبیین می‌کنند.

در بررسی پیشینهٔ ادبیات تحقیق، مطالعه‌ای با عنوان این پژوهش در مجلات و مقالات داخلی گزارش نشده بود. عموم بررسی‌های انجام گرفته پیرامون سرمایهٔ اجتماعی توسط جامعه شناسان و متخصصین مدیریت و خطرپذیری توسط متخصصین پزشکی، بهداشت و علوم انسانی به صورت موضوعاتی جداگانه مطالعه گردیده‌اند.

لذا این مطالعه با هدف کلی، بررسی رابطهٔ میان سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری در دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی تهران در سال ۱۳۸۹ انجام گرفت. امید، آن که یافته‌های این مطالعه بتواند مسئولین برنامه‌های آموزشی و خدمات درمانی و مشاورهٔ دانشگاه‌ها را در امر پیشگیری و درمان خطرپذیری در این قشر آسیب پذیر، یاری دهد.

فرضیه‌های این مطالعه عبارتند از:

۱- بین سرمایهٔ اجتماعی و ابعاد آن (ابعاد شناختی، ساختاری و ارتباطی) با خطرپذیری در دانشجویان مورد مطالعه، رابطه وجود دارد.



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

۲- بین ابعاد مختلف خطرپذیری (رانندگی خطرناک، رفتار خشونت‌آمیز، سیگار، الکل، مواد مخدر و خطر پذیری جنسی) و سرمایهٔ اجتماعی در دانشجویان مورد مطالعه، رابطه وجود دارد.

۳- بین جنسیت، وضعیت تأهل و اشتغال دانشجویان مورد مطالعه، در زمینهٔ سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

## ۲) روش

**۲-۱) نوع مطالعه:** این مطالعه از نوع مطالعات میدانی و توصیفی از نوع همبستگی است.

**۲-۲) جامعهٔ آماری و روش نمونه‌گیری:** نمونهٔ مورد مطالعه به طور تصادفی از بین ۲۰۰۰ دانشجوی ساکن در دو خوابگاه همت (مخصوص پسران) و خوابگاه گلعذاری (مخصوص دختران) دانشگاه علامه طباطبایی درشهر تهران انتخاب گردیدند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران حدود ۴۰۰ نفر به دست آمد. این تعداد نمونه به طور تصادفی سیستماتیک، از لیست موجود در امور خوابگاه‌های دانشگاه انتخاب و پس از توضیح پیرامون هدف پژوهش و رضایت آن‌ها، پرسش‌نامه در اختیار آن‌ها قرار داده شد. از مجموع ۴۰۰ آزمودنی این پژوهش (۲۰۰ پسر و ۲۰۰ دختر)، ۲۸ آزمودنی پسر همکاری ننموده و پرسش‌نامه‌ها را تکمیل نکردند، در نتیجه داده‌های ۳۷۲ پرسش‌نامه، جهت تجزیه و تحلیل آماری استفاده گردید.

**۲-۳) ابزار مطالعه**

برای کسب داده‌های مطالعه، از پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی (بولن و اونیکس، ۲۰۰۰) و خطرپذیری نوجوانان ایرانی (زاده محمدی و احمدآبادی، ۱۳۸۷)، استفاده گردیده است. در ابتدای این دو پرسش‌نامه، سئوالات دموگرافیگ (جمعیت شناختی)، حاوی ۶ سئوال پیرامون جنس، سن، رشته تحصیلی، وضعیت تأهل، وضعیت اشتغال و محل سکونت فعلی ارائه گردیده است.



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

**الف) پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی:** این پرسش‌نامه توسط اونیکس و بولن تدوین یافته و حاوی ۳۱ سئوال می‌باشد. این پرسش‌نامه برگرفته از سئوالات پرسشنامه‌های انجمن سرمایهٔ اجتماعی آمریکا، سرمایهٔ اجتماعی بانک جهانی و مؤسسهٔ مطالعات خانوادگی استرالیا است که سه بعد ساختاری(۱۳ سئوال)، ارتباطی(۹ سئوال) و شناختی(۹ سئوال)، سرمایهٔ اجتماعی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. سئوالات به صورت لیکرتی با طیف چهار گزینه‌ای و به صورت بسیار کم(۱ نمره)، کم (۲ نمره)، زیاد(۳ نمره) و بسیار زیاد(۴ نمره) نمره دهی می‌شود. روایی و پایایی پرسش‌نامه با اجرا بر روی ۱۲۰۰ نفر در ۵ ایالت استرالیا انجام گرفته است. مطالعهٔ تحلیل عاملی سئوالات پرسش‌نامه، که با روش چرخش یافته و واریماکس انجام گرفته ضریب همبستگی‌ها بین ۰/۵۲ تا ۰/۸۷ بوده و ضریب پایایی به روش بازآزمایی، ضریب همبستگی پیرسون ۰/۸۴ بوده است که نشان دهندهٔ روایی و پایایی مطلوب برای استفادهٔ پرسش نامه در سطح جامعه و خانواده قلمداد می‌گردد (Onyx & Bullen, 2000).

**ب) پرسش‌نامهٔ خطرپذیری نوجوانان ایرانی[1] (IARS):** این پرسش‌نامه توسط زاده محمدی و احمدآبادی (۱۳۸۷) برای سنجش خطرپذیری در نوجوانان ایرانی تدوین یافته است. تعداد ۳۸ سئوال پرسش‌نامه برای سنجش رفتارهای پرخطر از قبیل رانندگی(۶ سئوال)، خشونت(۵ سئوال)، سیگار کشیدن(۵ سئوال)، مصرف مواد مخدر(۸ سئوال)، مصرف الکل(۶ سئوال)، رابطه با رفتار جنسی و گرایش به جنس مخالف(۸ سئوال)، به کار برده می‌شود. پاسخ‌گویان موافقت یا مخالفت خود را با این سئوالات در یک مقیاس ۵ گزینه‌ای از کاملاً مخالف (۱ نمره)، تا کاملاً موافق (۵ نمره) مطرح می‌کنند. اعتبار این مقیاس به روش هم‌سازی درونی و با کمک آلفای کرونباخ و روایی سازهٔ آن با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی و روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی مورد بررسی قرار گرفت. میزان آلفای کرونباخ برای مقیاس کلی ۰/۹۳۸ و برای ابعاد

1- Iranian Adolescents Risk-taking Scale (IARS)



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

پرسش‌نامه ۰/۷۱۵ تا ۰/۹۳۱ بوده است. نتایج به دست آمده از روایی و پایایی مقیاس حاکی از آن بوده که ابزاری مناسب در سنجش خطرپذیری نوجوانان ایرانی می‌باشد (زاده محمدی و احمدآبادی، ۱۳۸۷).

**تعیین پایایی پرسش‌نامه‌ها:** به منظور تعیین پایایی پرسش‌نامه‌ها، ۴۰ نفر از دانشجویان مورد مطالعه به شیوهٔ تصادفی سیستماتیک انتخاب و پس از یک هفته، مجدداً پرسش‌نامه‌ها بر روی آن‌ها تکمیل گردید. ضریب همبستگی پیرسون جهت تعیین پایایی به روش بازآزمایی برای پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی ۰/۹۰۴ و برای پرسش‌نامهٔ خطرپذیری ۰/۸۶۱ بود. از آلفای کرونباخ برای محاسبهٔ هماهنگی درونی استفاده گردید. میزان آلفای کرونباخ برای پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی ۰/۸۱۸ (بعد شناختی، ۰/۷۳۱؛ بعد ساختاری، ۰/۸۰۵؛ بعد ارتباطی، ۰/۷۸۵) و برای پرسش‌نامهٔ خطرپذیری ۰/۷۹۴ (رانندگی، ۰/۷۸۴؛ رفتار خشونت آمیز، ۰/۷۴۲؛ مصرف سیگار، ۰/۶۸۴؛ الکل، ۰/۶۶۶؛ خطرپذیری جنسی، ۰/۷۷۶) می‌باشد. آلفای کرونباخ به دست آمده برای ابعاد مختلف هر دو آزمون بیان‌گر قابلیت اعتماد و یا به عبارت دیگر هر دو پرسش‌نامه، پایایی لازم جهت سنجش ابعاد تشکیل دهنده و مؤلفه‌های مورد سنجش را داشته‌اند.

**تعیین روایی پرسش‌نامه‌ها:** اعتبار یا روایی محتوای سئوالات پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی پس از ترجمهٔ سئوالات توسط محقق، ترجمهٔ مجدد به زبان اصلی و تأیید ترجمهٔ سئوالات به وسیلهٔ اساتید راهنما و مشاور صورت گرفت. از روش «تحلیل عاملی»، جهت بررسی روایی سازه پرسش‌نامه‌های سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری استفاده گردیده است.

اندازهٔ KMO برای پرسش‌نامهٔ سرمایه اجتماعی ۰/۸۰۹، مشخصهٔ آماری آزمون کرویت بارتلت ۳۶۱۰/۷۷۵ و در سطح کوچک‌تر از ۰/۰۰۱ معنی‌دار بوده است.

اندازهٔ KMO برای پرسش‌نامهٔ خطرپذیری ۰/۸۸۹، مشخصهٔ آماری آزمون کرویت بارتلت ۸۶۳۷/۸۰۵ و در سطح کوچک‌تر از ۰/۰۰۱ معنی‌دار بوده است.



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

بنا برنتایج فوق، می‌توان نتیجه‌گیری نمود که نمونهٔ ۳۷۲ نفری استخراج شده از جامعهٔ آماری مورد نظر برای اجرای روش تحلیل عاملی کافی بوده و فرضیهٔ صفر آزمون کرویت بارتلت مبنی بر ناهمبسته بودن مواد پرسش‌نامه‌های مورد استفاده پذیرفته نمی‌شود و روش تحلیل عاملی بر پایهٔ ماتریس همبستگی مواد پرسش‌نامه‌ها، بلامانع است.

دامنهٔ ضرایب همبستگی دو متغیری بین مؤلفه‌های تشکیل دهندهٔ پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی بین ۰/۱۷۶ تا ۰/۵۰۵ قرار دارد و همهٔ ضرایب محاسبه شده از لحاظ آماری در سطح ۰/۰۵ خطا با عدد صفر تفاوت معنی‌دار دارد. لذا می‌توان گفت که هریک از مؤلفه‌های مورد سنجش در این پرسش‌نامه، پیش بینی کنندهٔ مناسبی برای سرمایهٔ اجتماعی محسوب می‌شوند و از همهٔ مؤلف‌های فوق الذکر مشارکت و فعالیت‌های اجتماعی، احساس امنیت و ارتباط با همسایگان بیش از مقیاس‌های دیگر تبیین کنندهٔ سرمایهٔ اجتماعی بوده است.

دامنهٔ ضرایب همبستگی دو متغیری بین مؤلفه‌های تشکیل دهندهٔ پرسش‌نامهٔ خطرپذیری بین ۰/۱۴۲ تا ۰/۶۷۶ قرار دارد و همهٔ ضرایب محاسبه شده از لحاظ آماری در سطح ۰/۰۱ خطا با عدد صفر تفاوت معنی‌دار دارد، لذا می‌توان گفت که هریک از مولفه‌های مورد سنجش در این پرسش‌نامه، پیش بینی کنندهٔ مناسبی برای خطرپذیری محسوب می‌شوند، لیکن سیگار، مواد مخدر و روان‌گردان و الکل، رفتارهای خشونت آمیز و همچنین خطرپذیری جنسی بیش از رانندگی خطرناک تبیین کنندهٔ خطر پذیری در نمونهٔ مورد مطالعه بوده است. یافته‌های تحلیل عاملی سئوالات پرسش‌نامه‌های سرمایهٔ اجتماعی پس از چرخش به شیوهٔ نرمال شده وریمکس، دلالت بر این دارد که سئوالات پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی از روایی سازهٔ مطلوب برخوردار بوده و می‌توانند در مطالعات سرمایه اجتماعی به طور مؤثر به کار برده شود. سئوال ۲ و سئوال ۲۰ از مجموعه به دلیل همبستگی کم با سایر آیتم‌های پرسش‌نامه می‌تواند از مجموعهٔ سئوالات حذف گردند.



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

یافته‌های تحلیل عاملی سئوالات پرسش‌نامهٔ خطرپذیری، پس از چرخش به شیوه نرمال شده وریمکس، دلالت بر این دارد که سئوالات این پرسش‌نامه از روایی سازهٔ مطلوب برخوردار بوده و می‌تواند در مطالعات خطرپذیری جوانان و نوجوانان به طور مؤثر به کار برده شود. سئوال ۵۴ از مجموعهٔ مواد مخدر و روان‌گردان و سئوال ۶۷ از مجموعهٔ خطرپذیری جنسی به دلیل همبستگی کم با سایر آیتم‌های پرسش‌نامه می‌تواند از مجموعه سئوالات حذف گردند.

**۴-۲) تجزیه و تحلیل داده‌ها**

به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS استفاده گردید. با توجه به این که متغیرهای مورد بررسی، کمی هستند برای آزمون فرضیه‌ها از روش ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردیده است. برای مقایسهٔ میانگین نمرات از آزمون t مستقل، برای تعیین میزان پایایی پرسش‌نامه‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و آلفای کرونباخ، برای تعیین تفاوت ماتریس همبستگی‌ها، آزمون کرویت بارتلت، به کار برده شد و برای بررسی روایی سازهٔ پرسش‌نامه‌ها، از تحلیل واریانس چرخشی به شیوهٔ نرمال شدهٔ وریمکس استفاده گردید.

**۳) یافته‌ها**

**۳-۱) اطلاعات جمعیت شناختی:** ۵۳/۷ درصد افراد مورد مطالعه را دختران و ۴۶/۳ درصد پسران تشکیل دادند. میانگین سن دختران و پسران مورد مطالعه به ترتیب ۲۲/۴۵ و ۲۲/۵۹ سال بوده که تفاوت معنی‌داری بین سن آن‌ها وجود نداشته است. ۲۶/۱ درصد افراد مورد مطالعه را دانشجویان رشتهٔ علوم تربیتی و زیرمجموعهٔ آن، ۳۱/۲ درصد دانشجویان رشته‌های روان‌شناسی و مشاوره، ۱۴ درصد رشته‌های حقوق و علوم سیاسی، ۱۳/۶ درصد رشته‌های اقتصاد و مدیریت و ۱۵/۱ درصد آن‌ها رشته‌های ادبیات و زبان‌های خارجه



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

تشکیل دادند. ۷ درصد دختران مورد مطالعه و ۱۶/۹ درصد پسران علاوه بر تحصیل به کار نیز مشغول بوده‌اند. همچنین ۱۶/۵ درصد دختران مورد مطالعه و ۸/۷ درصد پسران مورد مطالعه متأهل و بقیه مجرد بوده‌اند.

**۲-۳) آزمون فرضیه‌ها:** به منظور بررسی رابطهٔ بین متغیرهای پژوهش، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردیده است.

**فرضیهٔ اول:** بین سرمایهٔ اجتماعی و ابعاد آن (ابعاد شناختی، ساختاری و ارتباطی) با خطرپذیری در دانشجویان خوابگاهی مورد مطالعه، رابطه وجود دارد. یافته‌های مربوط به فرضیهٔ اول در جدول ۱، ارائه گردیده است.

**جدول ۱- همبستگی پیرسون بین سرمایهٔ اجتماعی و ابعاد آن با خطرپذیری در دانشجویان**

| متغیرها | ضریب همبستگی | درجهٔ آزادی | سطح معنی داری |
|---|---|---|---|
| سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری | -۰/۱۳۵ | ۳۷۲ | P< ۰/۰۰۹ |
| بعد شناختی سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری | - ۰/۱۳۲ | ۳۷۲ | P< ۰/۰۱ |
| بعد ارتباطی سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری | - ۰/۱۲۵ | ۳۷۲ | P< ۰/۰۲ |
| بعد ساختاری سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری | - ۰/۰۶۸ | ۳۷۲ | ۰/۱۹۲ |

ضریب همبستگی پیرسون بین سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری در افراد مورد مطالعه، دلالت بر وجود رابطهٔ معنی‌دار منفی بین دو متغیر را دارد(P< ۰/۰۵). همچنین یافته‌ها نشان دهندهٔ ارتباط معنی‌دار بین ابعاد شناختی و ارتباطی سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری بوده‌اند (P< ۰/۰۵)، لیکن بین بعد ساختاری و خطرپذیری در دانشجویان مورد مطالعه، ارتباط معنی‌داری وجود نداشته است(جدول شماره ۱).

**فرضیهٔ دوم:** بین ابعاد مختلف خطرپذیری (رانندگی خطرناک، رفتار خشونت آمیز، سیگار، الکل، مواد مخدر و خطر پذیری جنسی) وسرمایهٔ اجتماعی در دانشجویان خوابگاهی مورد مطالعه، رابطه وجود دارد. یافته‌های مربوط به فرضیهٔ دوم در جدول شمارهٔ ۲، ارائه گردیده است.



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

**جدول ۲- همبستگی پیرسون بین ابعاد پرسشنامه خطرپذیری و سرمایه اجتماعی در دانشجویان مورد مطالعه**

| متغیرها | ضریب همبستگی | درجه آزادی | سطح معنی داری |
|---|---|---|---|
| رانندگی خطرناک و سرمایهٔ اجتماعی | ۰/۰۵۰ | ۳۷۲ | ۰/۳۴ |
| رفتار خشونت‌آمیز و سرمایهٔ اجتماعی | -۰/۰۸۶ | ۳۷۲ | ۰/۰۹ |
| الکل و سرمایهٔ اجتماعی | -۰/۱۳۴ | ۳۷۲ | P< ۰/۰۱ |
| سیگار و سرمایهٔ اجتماعی | -۰/۱۳۶ | ۳۷۲ | P< ۰/۰۰۸ |
| مواد مخدر و سرمایهٔ اجتماعی | -۰/۱۲۴ | ۳۷۲ | P< ۰/۰۲ |
| خطرپذیری جنسی و سرمایهٔ اجتماعی | -۰/۱۰۸ | ۳۷۲ | P< ۰/۰۴ |

اطلاعات جدول ۲، نشان دهندهٔ این است که بین ابعاد الکل، سیگار، موادمخدر و رفتارهای پرخطر جنسی با سرمایهٔ اجتماعی ارتباط معنی‌دار منفی وجود دارد(P<۰/۰۵)، لیکن بین ابعاد رانندگی خطرناک و رفتار خشونت آمیز و سرمایهٔ اجتماعی در دانشجویان مورد مطالعه، این ارتباط معنی‌دار نبوده است(P<۰/۰۵).

**فرضیهٔ سوم**: بین جنسیت، وضعیت تأهل و اشتغال دانشجویان خوابگاهی مورد مطالعه، در زمینهٔ سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری تفاوت معنی‌دار وجود دارد. به منظور بررسی تفاوت معنی‌دار بین میانگین نمرات افراد مورد مطالعه برحسب عوامل دموگرافیک، از آزمون t مستقل استفاده گردید که نتایج آن در جداول ۳ و ۴، ارائه گردیده است.

**جدول ۳- مقایسهٔ میانگین و انحراف معیار نمرهٔ دانشجویان مورد مطالعه در پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی بر حسب عوامل دموگرافیک**

| متغیرها | | میانگین | انحراف معیار | t | df | سطح‌معنی‌داری |
|---|---|---|---|---|---|---|
| جنسیت | دختران | ۷۱/۱۳ | ۱۱/۲۱ | -۲/۰۵ | ۳۷۰ | < p۰ /۰۴ |
| | پسران | ۶۸/۷۶ | ۱۱/۰۷ | | | |
| وضعیت تأهل | مجرد | ۶۹/۴۲ | ۱۱/۰۳ | -۱/۹۹ | ۳۷۰ | < p۰ /۰۵ |
| | متأهل | ۷۲/۸۵ | ۱۱/۸۶ | | | |
| وضعیت اشتغال | بیکار | ۶۸/۵۲ | ۱۰/۴۱ | -۶/۷۵ | ۳۷۰ | < p۰/۰۰ |
| | شاغل | ۸۰/۰۹ | ۱۱/۷۶ | | | |



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

میانگین نمرات دانشجویان دختر در پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی بیش از میانگین نمرات پسران دانشجو بوده است. انجام آزمونt بر روی میانگین آن‌ها، دلالت بر تفاوت معنی‌دار بین دو گروه را دارد (جدول شماره ۳). همچنین بین میانگین نمرات افراد متأهل و مجرد و بین میانگین نمرات افراد شاغل و بیکار در زمینهٔ سرمایهٔ اجتماعی، این تفاوت معنی‌دار بوده است(P<۰/۰۵).

**جدول ۴- مقایسهٔ میانگین و انحراف معیار نمرهٔ دانشجویان مورد مطالعه در پرسشنامهٔ خطرپذیری بر حسب عوامل دموگرافیک**

| متغیرها | | میانگین | انحراف معیار | t | df | سطح معنی‌داری |
|---|---|---|---|---|---|---|
| جنسیت | دختران | ۵۸/۷۶ | ۱۳/۰۳ | -۷/۳۰ | ۳۷۰ | < p۰ .۰۰ |
| | پسران | ۷۰/۵۶ | ۱۸/۱۷ | | | |
| وضعیت تأهل | مجرد | ۶۵/۲۴ | ۱۶/۹۹ | -۳/۱۴ | ۳۷۰ | p <۰.۰۰۲ |
| | متأهل | ۵۷/۲۵ | ۱۲/۳۸ | | | |
| وضعیت اشتغال | بیکار | ۶۴/۸۴ | ۱۷/۳۳ | -۲/۰۱ | ۳۷۰ | < p۰ .۰۵ |
| | شاغل | ۵۹/۴۲ | ۹/۱۱ | | | |

اطلاعات جدول ۴، نشان دهندهٔ این است که میانگین نمرات دانشجویان پسر در پرسش‌نامهٔ خطرپذیری بیش از میانگین نمرات دختران دانشجو بوده است. انجام آزمونt بر روی میانگین آن‌ها، دلالت بر تفاوت معنی‌دار بین دو گروه دارد (P<۰/۰۵). همچنین بین میانگین نمرات افراد متأهل و مجرد و بین میانگین نمرات افراد شاغل و بیکار در زمینهٔ خطرپذیری نیز این تفاوت معنی‌دار بوده است(P<۰/۰۵).

## بحث و نتیجه‌گیری

با وجود این که مطالعات محدودی در خصوص رابطهٔ بین سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری در جوانان و نوجوانان انجام گرفته لیکن نتایج مطالعات مرتبط، همگی مؤید رابطهٔ معنی‌دار



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

منفی بین دو متغیر را دارد. فورستنبرگ و هوگز (۱۹۹۵)، در بررسی خود بدین نتیجه رسیدند که وجود سرمایهٔ اجتماعی به نوجوانان کمک می‌کند تا روش‌های مؤثری را در برخورد با آسیب‌های اجتماعی به کار گیرند. یافته‌های این پژوهش نیز مؤید نتایج کوران (۲۰۰۷)، می‌باشد که بین خطرپذیری و سرمایهٔ اجتماعی ارتباط معنی‌داری وجود دارد. بدین معنی که هرچه سرمایهٔ اجتماعی در دانشجویان مورد مطالعه بالاتر باشد با سطوح کم‌تری از خطرپذیری مواجه بوده‌اند. این پژوهش همچنین نشان می‌دهد بین بعد شناختی و ارتباطی سرمایهٔ اجتماعی با خطرپذیری همبستگی معنی‌دار و منفی وجود دارد، این یافته مؤید دیدگاه‌های نظریه پردازان و محققین جامعه‌شناسی همچون ناهاپیت و گوشال (۱۹۹۸) و پوتنام (۲۰۰۱) می‌باشدکه سرمایهٔ اجتماعی را ارتباط متقابل افراد با یکدیگر، اعتماد و قابلیت اطمینان می‌دانندکه می‌تواند با ایجاد شناخت مناسب و تسهیل امکانات موجود، کارآیی جامعه را بهبود بخشیده موجبات کاهش آسیب پذیری افراد جامعه را فراهم آورد. همچنین دیدگاه دانشمندان علوم شناختی، عاطفی و رفتاری همچون بندورا (۲۰۰۳) و فیش بین وآیزن (۱۹۷۵) درمورد خطرپذیری را مورد تأیید قرار می‌دهد که باورها و نگرش‌ها، فرآیندهای شناختی، ارتباطات و تعاملات فرد با محیط و خانواده نقش مؤثری در تعیین و کنترل خطرپذیری در جوانان و نوجوانان دارند. بنابراین می‌توان گفت بعد شناختی و ارتباطی سرمایه اجتماعی، نقش و تأثیر مهم و تعیین کننده‌ای بر رفتارهای پرخطر در جوانان و نوجوانان دارد. همبستگی معنی‌داری بین بعد ساختاری سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری، مشاهده نگردید. الیوت (۱۹۸۹)، مطرح نمود آن چه باعث خطرپذیری جوانان و نوجوانان می‌گردد عدم کنترل اجتماعی و ساختارهای موجود بر فعالیت ارگان‌ها و سست شدن تعهدات نوجوانان و جوانان نسبت به جامعه است. وجود تفاوت در یافته‌ها را می‌توان به متفاوت بودن متغیر وابسته، جامعهٔ آماری و ابزار مورد استفاده و همچنین تغییرات ساختاری مطرح در جامعهٔ مورد مطالعه دانست.



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

یافته‌های این پژوهش نشان داد بین نمرات سایر ابعاد الکل، سیگار، موادمخدر وخطرپذیری جنسی با سرمایهٔ اجتماعی در دانشجویان مورد مطالعه، همبستگی معنی‌دار و منفی وجود دارد، لیکن همبستگی معنی‌داری بین نمرات ابعاد رانندگی خطرناک و رفتار خشونت آمیز پرسش‌نامهٔ خطر پذیری با سرمایهٔ اجتماعی در دانشجویان مورد مطالعه، مشاهده نگردید. این یافته دلالت بر این دارد که الکل، سیگار، مواد مخدر و خطرپذیری جنسی بیش‌ترین واریانس خطرپذیری را در دانشجویان مورد مطالعه داشته بدین معنی که هر چه سرمایهٔ اجتماعی بالاتر باشد میزان خطرپذیری در مورد الکل، سیگار، مواد مخدر و خطرپذیری جنسی پایین‌تر می‌باشد. شاید دلیل عدم ارتباط معنی‌دار بین سرمایهٔ اجتماعی با متغیرهای رانندگی خطرناک و خشونت، احتمالاً نداشتن وسیلهٔ رانندگی و درصد بالای تجرد در دانشجویان مورد مطالعه باشد.

میانگین نمرات دختران مورد مطالعه در پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی، به‌طور معنی‌داری بیش از میانگین نمرات پسران بوده و میانگین نمرات پسران در پرسش‌نامهٔ خطرپذیری، به‌طور معنی‌دار بیش از میانگین نمرات دختران بود. آن چه از یافته‌های این پژوهش بر می‌آید دختران نسبت به پسران از سرمایهٔ اجتماعی بالاتر و خطرپذیری پایین‌تری برخوردار بودند و برعکس پسران نسبت به دختران از سرمایهٔ اجتماعی پایین‌تر و خطرپذیری بالاتری برخوردارند. این یافته نتایج بررسی‌های انجام گرفته توسط اونیکس و بولن (۲۰۰۰)؛ وولکاک (۲۰۰۱)؛ بخشانی و همکاران (۱۳۸۶) و زاده محمدی و احمدآبادی (۱۳۸۷) را مورد تأیید قرار داده است، که پسران نسبت به دختران رفتارهای خطرپذیری بیش‌تری از خود بروز می‌دهند و وضعیت سرمایهٔ اجتماعی در آن‌ها پایین‌تر از دختران می‌باشد.

میانگین نمرات افراد متأهل در پرسش‌نامهٔ سرمایهٔ اجتماعی، بیش از میانگین نمرات افراد مجرد بوده و برعکس میانگین نمرات خطرپذیری افراد مجرد به طور معنی‌داری بیش از میانگین نمرات افراد متاهل بوده و تفاوت موجود بین میانگین نمرات آن‌ها معنی‌دار می‌باشد. میانگین نمرات افراد شاغل در پرسش‌نامهٔ سرمایه اجتماعی، بطور معنی‌داری بیش



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

از میانگین نمرات افراد بیکار بوده و میانگین نمرات افراد بیکار در پرسشنامه خطرپذیری نسبت به افراد شاغل بالاتر بوده است. این یافته‌ها، نتایج به‌دست آمده توسط اونیکس و بولن (۲۰۰۰)؛ و زاده محمدی و احمدآبادی (۱۳۸۷) را مورد تأیید قرار می‌دهد و می‌توان گفت متأهل بودن و داشتن شغل و درآمد در طول دوران تحصیل، نقش حمایتی و پیشگیرانه از آسیب‌های اجتماعی و خطرپذیری را در دانشجویان مورد مطالعه ایفاء نموده است.

**محدودیت‌ها و پیشنهادات:** سئوالات مورد استفاده در زمینهٔ سرمایهٔ اجتماعی، بیش‌تر پیرامون اعتماد و امنیت، تعاملات اجتماعی و ارتباطات جمعی و گروهی است و کم‌تر به تأثیر خانواده و نقش آن در سرمایهٔ اجتماعی پرداخته شده است. آن چه در جوامع امروزی لازم است بیش‌تر مورد توجه قرار گیرد نقش خانواده به عنوان عامل مؤثر و کارآمد در ارتقاء سطح سرمایهٔ اجتماعی و معنوی سلامت است که عاملی محافظت کننده و پیشگیرانه از آسیب‌های اجتماعی و رفتارهای خطرپذیر به شمار می‌آید. در خصوص خطرپذیری نیز آنچه بررسی‌ها به آن پرداخته‌اند وجود رفتارهای خطرپذیری است که منجر به آسیب‌های اجتماعی می‌گردد و کم‌تر به نقش خانواده در ایجاد رفتارهای مؤثر و مناسب، توجه گردیده است. لذا بررسی جایگاه خانواده در مطالعات سرمایهٔ اجتماعی و خطرپذیری در ایران بیش از پیش احساس شده و پیشنهاد میگردد محققین بعدی این مبحث را نیز مورد مطالعه قرار دهند.

محدود بودن نمونهٔ مورد مطالعه به دانشجویان خوابگاهی، از جمله محدودیت‌های این پژوهش به شمار می‌رود، بنابراین لازم است در تعمیم یافته‌های پژوهش به کل دانشجویان احتیاط لازم به عمل آید. از محدودیت‌های دیگر پژوهش، عدم مطالعهٔ گسستگی و پیوستگی در سرمایهٔ اجتماعی می‌باشد که در این زمینه لازم است از پرسش‌نامه‌های استانداردی که موارد فوق الذکر را نیز مورد بررسی قرار دهد استفاده نمود تا بتوان نتایج مرتبط را مقایسه و در زمینهٔ پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی گام‌های اساسی برداشت.



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

با درنظر گرفتن این که بین ابعاد شناختی و ارتباطی سرمایهٔ اجتماعی و خطر پذیری، رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد، پیشنهاد می‌شود با برگزاری دوره‌های آموزشی نسبت به افزایش آگاهی، تغییر نگرش و باور دانشجویان در مورد رفتارهای پرخطر اقدام گردد. پسران، دانشجویان مجرد و بیکار، بالاترین میزان خطرپذیری نسبت به گروه‌های دیگر را دارا بوده‌اند، لذا پیشنهاد می‌گردد با تقویت دیدگاه تشکیل خانواده توسط دانشجویان و فراهم آوردن امکانات ازدواج برای آن‌ها، موجبات کاهش خطرپذیری دانشجویان را فراهم آورد.



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

**ضمیمه**

**دانشجوی گرامی**

ضمن سلام و آرزوی موفقیت برای شما، پرسشنامه‌ای که در اختیار شما قرار دارد مربوط به تحقیقی است که جهت تدوین پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و خطرپذیری در حال انجام می‌باشد. پرسشنامه فاقد نام و نام خانوادگی است و اطلاعات شما کاملاً محرمانه خواهد ماند. خواهشمنداست با پاسخ صادقانه به این سوالات مرا در انجام هرچه بهتر این پژوهش یاری دهید.

از همکاری صادقانه شما بی‌نهایت سپاسگزارم.

**الف) مشخصات دموگرافیک**

* جنس: ۱- دختر ☐ ۲- پسر ☐ * سن: .....

* رشته تحصیلی:.....

* وضعیت اشتغال (علاوه بر تحصیل): ۱- بیکار☐ ۲- شاغل☐

* وضعیت تاهل: ۱- مجرد☐ ۲- متاهل☐ ۳- نامزد کرده ☐

* محل سکونت فعلی (کجا زندگی می‌کنید):

۱- خوابگاه ☐ ۲- منزل شخصی ☐ ۳- منزل استیجاری ☐

۴- منزل اقوام و دوستان☐ ۵- سایر قیدگردد .....



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

**ب) پرسشنامه سرمایه اجتماعی**

| سوالات | خیلی کم | کمی | زیاد | خیلی زیاد |
|---|---|---|---|---|
| ۱- آیا در جامعه احساس ارزشمند بودن می‌کنید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۲- اگر قرار باشد فردا بمیرید، آیا از زندگی گذشته خود، رضایت دارید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۳- آیا هرگز مجبور شده‌اید آشغالی را که دیگران در جامعه انداخته‌اند بردارید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۴- بعضی‌ها معتقدند با کمک به دیگران در حقیقت به خودتان کمک کرده‌اید، آیا با این نظر موافقید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۵- آیا درمحل زندگی خود، داوطلبانه به گروه‌های محلی کمک کرده‌اید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۶- آیا بعد از تاریک شدن هوا قدم زدن در خیابان برایتان راحت است (احساس امنیت می‌کنید)؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۷- آیا معتقدید که به بیشتر مردم میتوان اعتماد کرد؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۸- در صورتی که ماشین کسی بیرون از خانه شما خراب شود، آیا برای زدن تلفن، آنها را بداخل خانه خود، دعوت میکنید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۹- در صورت نیاز، امکان کمک گرفتن از دوستان برایتان وجود دارد؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۱۰- آیا محل زندگی شما، مکانی امن و مطمئن برای زندگی بشمار میرود؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۱۱- اگر از کودکی مراقبت می‌کنید و مجبورید برای مدت زمانی از خانه بیرون روید، آیا از همسایگان خود کمک می‌گیرید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۱۲- آیا در طول هفته گذشته، با یکی از همسایگان خود دیدار و ملاقات داشته‌اید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۱۳- آیا در طول هفته گذشته، با دوستان خود تماس تلفنی داشته‌اید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۱۴- آیا در طول ۶ ماه گذشته، درجلسات انجمن‌های محل سکونت خود، شرکت کرده‌اید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۱۵- آیا در باشگاه یا سازمانهای محلی پیرامون خود، بصورت فعال عضویت دارید؟ | □ | □ | □ | □ |



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

| سوالات | خیلی کم | کمی | زیاد | خیلی زیاد |
|---|---|---|---|---|
| ۱۶- آیا از شرکت در سازمانهای محلی، احساس راحتی می‌کنید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۱۷- آیا روز گذشته، با افراد دیگر ارتباط کلامی برقرار کرده‌اید؟ (صحبت کرده‌اید) | □ | □ | □ | □ |
| ۱۸- آیا آخر هفته، تصمیم دارید بیرون از خانه با دوستان خود شام یا ناهار میل کنید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۱۹- آیا حاضرید برای دیدار خانواده، اقوام و یا آشنایان، به بیرون از محل سکونت خود بروید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۲۰- آیا ترجیح می‌دهید بیشتر از مغازه دوستان و آشنایان خود، خرید کنید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۲۱- آیا می‌دانید برای کسب اطلاعات در مورد حل مشکلتان، از کجا میتوان به این اطلاعات دست یافت؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۲۲- آیا در طول ۶ ماه گذشته، به همسایه بیماری کمک کرده اید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۲۳- آیا در اداره و مدیریت باشگاه یا یکی از موسسات محلی، نقش داشته‌اید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۲۴- آیا در طول ۳ سال گذشته، در موسسات محلی ارائه دهنده خدمات اورژانسی، شرکت داشته اید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۲۵- آیا در طول ۳ سال گذشته، در ارائه خدمات باشگاه یا موسسات محلی، مشارکت داشته اید ؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۲۶- آیا در سازماندهی خدمات جدید، در موسسات محلی مشارکت داشته‌اید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۲۷- اگر دیدگاه شما با دیدگاه افراد دیگر محل سکونت‌تان، مخالف باشد، آیا می‌توانید آزادانه آنرا بیان کنید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۲۸- آیا اگر همسایه ای به شما آسیب رساند جهت معالجه به مراکز درمانی محله زندگی خود مراجعه می‌کنید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۲۹- آیا وجود افراد با فرهنگ‌های مختلف، زندگی را در محل سکونت شما بهتر کرده است؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۳۰- آیا از بودن با افراد دارای شیوه‌های زندگی مختلف، لذت می‌برید؟ | □ | □ | □ | □ |
| ۳۱- بنظر شما اگر غریبه ای وارد منطقه سکونت شما شود، توسط همسایگانتان پذیرفته خواهد شد؟ | □ | □ | □ | □ |



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

## ج) پرسشنامه خطرپذیری

با تشکر از حوصله شما، لطفا موافقت یا مخالفت خود را با عبارات زیر بیان کنید.

| گویه‌ها | کاملا مخالفم | تاحدودی مخالفم | تاحدودی موافقم | کاملا موافقم |
|---|---|---|---|---|
| ۳۲- من اغلب حوصله رانندگی با سرعت کم را ندارم. | □ | □ | □ | □ |
| ۳۳- من اگر راننده بودم سعی می‌کردم از مسیری بروم که بتوانم با سرعت بیشتری برانم. | □ | □ | □ | □ |
| ۳۴-من هر چقدر هم که سریع رانندگی کنم، می‌توانم ماشین/ موتور را کنترل کنم. | □ | □ | □ | □ |
| ۳۵-من از حرکات نمایشی مثل لایی کشیدن، تک چرخ زدن و مسابقه با دیگران خوشم می‌آید. | □ | □ | □ | □ |
| ۳۶-من از رانندگی با سرعت زیاد لذت می‌برم. | □ | □ | □ | □ |
| ۳۷-تا جایی که بتوانم از چراغ قرمز رد می‌شوم. | □ | □ | □ | □ |
| ۳۸-معمولا زود از کوره در می‌روم و دعوا راه می‌اندازم. | □ | □ | □ | □ |
| ۳۹- چندین بار با همسالان خود درگیر شده ام و کار به فحش، تهدید و زد و خورد کشیده شده است. | □ | □ | □ | □ |
| ۴۰- بدم نمی آید که با خودم چاقو حمل کنم. | □ | □ | □ | □ |
| ۴۱- گاهی دلم می‌خواهد کسی را که حقم را پایمال کرده، از بین ببرم. | □ | □ | □ | □ |
| ۴۲- از روی عصبانیت چیزهای زیادی را شکسته یا خراب کرده‌ام. | □ | □ | □ | □ |
| ۴۳- اگر به من سیگار تعارف شود حتما قبول می‌کنم. | □ | □ | □ | □ |
| ۴۴- سیگار کشیدن آدم را آرام می‌کند. | □ | □ | □ | □ |
| ۴۵- من سیگار کشیدن را دوست دارم. | □ | □ | □ | □ |
| ۴۶- از نظر من سیگار کشیدن عیب نیست. | □ | □ | □ | □ |
| ۴۷- سیگار باعث می‌شود حس بهتری داشته باشم. | □ | □ | □ | □ |



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

| گویه‌ها | کاملا مخالفم | تاحدودی مخالفم | تاحدودی موافقم | کاملا موافقم |
|---|---|---|---|---|
| ۴۸- این روزها کشیدن تریاک یا حشیش دیگر عیب نیست. | □ | □ | □ | □ |
| ۴۹- موادمخدر اگر تفریحی استفاده شود، اعتیاد آور نیست. | □ | □ | □ | □ |
| ۵۰- من به پارتی‌ها یا مهمانی‌هایی که در آنها مواد مخدر مصرف می‌شود، می‌روم. | □ | □ | □ | □ |
| ۵۱- در بین دوستان نزدیک من کسانی هستند که مواد مخدر مصرف کنند. | □ | □ | □ | □ |
| ۵۲- اگر به من موادی مثل گراس، تریاک یا قرص اکس تعارف کنند، رد نمی کنم. | □ | □ | □ | □ |
| ۵۳- آنقدرها هم که می‌گویند قرص اکس، مضر نیست. | □ | □ | □ | □ |
| ۵۴- قرص‌های اکس، به آدم شادی و هیجان می‌دهد. | □ | □ | □ | □ |
| ۵۵- در صورت داشتن اراده قوی، یکبار مصرف مواد مخدر یا اکس اشکالی ندارد. | □ | □ | □ | □ |
| ۵۶- اگر توی یک مهمانی به من الکل/ مشروب تعارف شود بدم نمی‌آید که امتحان کنم. | □ | □ | □ | □ |
| ۵۷- الکل، اعتیاد آور نیست. | □ | □ | □ | □ |
| ۵۸- الکل باعث می‌شود که آدم سختی‌های زندگی‌اش را فراموش کند. | □ | □ | □ | □ |
| ۵۹- اگر آدم به اندازه، مشروب بخورد هیچ اشکالی ندارد. | □ | □ | □ | □ |
| ۶۰- وقتی آدم توی جمعی مشروب می‌خورد احساس می‌کند که دیگران او را بیشتر قبول دارند. | □ | □ | □ | □ |
| ۶۱- الکل باعث می‌شود که آدم سختی‌های زندگی‌اش را فراموش کند. | □ | □ | □ | □ |
| ۶۲- دوست دختر/ پسر داشتن بد نیست. | □ | □ | □ | □ |



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

| گویه‌ها | کاملا مخالفم | تاحدودی مخالفم | تاحدودی موافقم | کاملا موافقم |
|---|---|---|---|---|
| ۶۳- خیلی از دوستان من دوست دختر/پسر دارند. | □ | □ | □ | □ |
| ۶۴- برای شناخت جنس مخالف هم که شده لازم است که آدم دوست دختر/ پسر داشته باشد. | □ | □ | □ | □ |
| ۶۵- من تا به حال دوست پسر/ دختر داشته ام. | □ | □ | □ | □ |
| ۶۶- بنظر من وقتی دو نفر از نظر احساسی به هم نزدیک شدند، نزدیکی جسمی ایرادی ندارد. | □ | □ | □ | □ |
| ۶۷- رابطه جنسی باعث محکم تر شدن رابطه/ عشق می‌شود. | □ | □ | □ | □ |
| ۶۸- اگر کسی را عاشقانه دوست داشته باشم حاضرم با او رابطه جنسی داشته باشم. | □ | □ | □ | □ |
| ۶۹- به غیر از ازدواج، من راه‌های دیگری را برای رفع نیاز جنسی انتخاب می‌کنم. | □ | □ | □ | □ |



[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

## منابع و مآخذ References


- آشـنا، م. (۱۳۸۴)، **بررسی رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی و کـارآفرینی سـازمانی در کارخانه واگن پارس اراک**، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت دولتـی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
- الوانی، س.م. و سیدنقوی، م.ع. (۱۳۸۱)، سرمایه اجتماعی، مفاهیم و نظریـه‌هـا. **فصلنامه مطالعات مدیریت**، (۳۳ و۳۴): ۳ تا ۲۶.
- آیباغی اصفهانی، س. (۱۳۸۷)، **بررسی تأثیر ابعاد سرمایه اجتماعی بر کـاهش تعـارض غیرکـارکردی دبیـران دبیرسـتانهای شهرسـتان کـرج**، پایـان نامـه کارشناسی ارشد رشته مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
- باریکـانی، آ. (۱۳۸۷)، رفتارهـای پرخطـر در نوجوانـان مـدارس راهنمـایی و دبیرستانهای شهر تهران، **مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران**، سال ۱۴ (۲): ۱۹۲ تا ۱۹۸.
- بخشانی، ن.؛ لشکری پـور، ک.؛ بخـشانی، س.؛ حـسین بـر، م. (۱۳۸۶)، شـیوع رفتارهای پرخطر مـرتبط بـا آسـیبهای عمـدی و غیرعمـدی در دانـش آمـوزان سیستان و بلوچستان، **مجله طبیب شرق**، سال ۹(۳): ۱۹۹ تا ۲۰۸.
- بیکر، و. (۱۳۸۲)، **مدیریت و سـرمایه اجتمـاعی**(ترجمـه سـیدمهدی الـوانی و محمدرضا ربیعی)، تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- پوتنام، ر. (۲۰۰۲) ، **دموکراسی و سنت‌های مدنی** (ترجمه محمدتقی دلفـروز)، تهران: نشر سلام.
- چلبی، م. (۱۳۸۴)، تحلیل رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی و جرم در سطح خرد و کلان، **مجلهٔ جامعه‌شناسی ایران**، سال ۶ (۲): ۵۱ تا ۶۰.
- زاده محمدی، ع.؛ احمدآبادی، ز. (۱۳۸۷)، هم وقوعی رفتارهای پرخطر در بـین نوجوانان دبیرستان‌های تهـران، **فصلنامهٔ خانواده پژوهـی**، سـال ۴(۱۳): ۸۷ تـا ۱۰۰.
- سهرابی، ف. (۱۳۸۶)، **گزارش بررسـی وضـعیت سـلامت روان دانـشجویان ورودی۸۶-۱۳۸۵**، تهـران: انتـشارات دفتـر مرکـزی مـشاوره وزارت علـوم، تحقیقات و فناوری.




[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

## منابع و مآخذ

## References


- علیوردی نیا، ا.؛ شارع پور، م.؛ ورمزیار، م. (۱۳۸۷)، سرمایهٔ اجتماعی خانواده و بزهکاری، **مجله پژوهش زنان**، سال ۶ (۲): ۱۰۷ تا ۱۳۲.
- فوکویاما، ف. (۱۹۹۵). **سرمایهٔ اجتماعی و حفظ آن** (ترجمه غلامعباس توسلی)، تهران: نشر جامعه ایرانیان.
- کلمن، ج. (۱۹۹۰)، **بنیادهای نظریهٔ اجتماعی** (ترجمه منوچهر صبوری)، تهران: انتشارات نشر نی.

- Ajzen, I. (1991), **The theory of planned behavior, Organizational Behavior and Human Decision Processes**, No. 50.
- Ajzen, I. & Fishbein, M. (1980), Belief, attitude, intention and behavior: an introduction to theory and research, Addisn-Wesley, Availale at: http: //www. people.edu.
- Bandura, A. (1986), **Social Foundations of Thought and Action: A social Cognitive Therapy**, Englewood Cliffs, NJ: Prentice- Hall.
- Bandura, A. (2003), on the psychosocial impact and mechanisms of spiritual modeling, The International Journal for the Psychology of Religion, 13(3): 167-173.
- Bourdieu, P. (1986), the Forms of Social Capital, in: J. G. Richardson (Ed). **Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education**, Westport, CT., Greenwood Press, pp. 241-258.
- Coleman, J.S. (1990), **Foundations of Social Theory**, Cambridge, MA, Harvard University press.
- Curran, EM. (2007), the relationship between social capital and substance use by high school students, **Journal of alcohol & drug education**, 7(2) 59-73.
- Furestenberg, F., & Hughes, M. (1995), Social Capital and Successful Development among At-Risk youth, **Journal of Marriage and the Family**, 57: 580-592.
- Elliot, I. (2001), Social Capital and Health: literature review, **Health Development Agency**, London.
- Harper, R. (2001), **Social capital: a review of the literature**, UK, Office for National Statistics.
- Hawkins, J.D., & Weis, J.G. (1985), The Social Development Model: An Integrated Approach to Delinquency Prevention, **Journal of Primary Prevention**, 6(2): 73–97.
- Kreuter, M.W., & Lezin, N. (2002), Social Capital Theory: Implications for community-based health promotion, **Emerging Theories in Health Promotion Practice and Research**, San Francisco: Jossey-Bass, PP 288-254.




[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]

## References

## منابع و مآخذ


- Lederman, D., Loayza, N., & Menendes, M. A. (1999), **Violent Crime: Does social capital matter**, Available at: //www.rose-net.com.
- Nahapiet, J. & Ghoshal, S. (1998), Social capital, intellectual capital and the organizational advantage, **Academy of management review**, 23(2), 242-260.
- Onyx, J.; Bullen, P. (2000). Measuring Social Capital in Five Communities. **Journal of Applied Behavioral Science**, (36): 23-28.
- Sheppard, B. H., Hartwick, J., & Warshaw, P.R. (1998), the theory of reasoned action: A meta-analysis of past and future research, **Journal of consumer Research**, (15): 325-343.
- Woolcock, M. (2001), the place of social capital in understanding social and economic outcomes, ISUMA Canadian **Journal of Policy Research**, 2(1): 11-17.




[ Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-17 ]